

ELKERÍTVE

MAGYARORSZÁG
JOGSÉRTÉSEI A
MENEKÜLTEKKEL
ÉS
MIGRÁNSOKKAL
SZEMBEN

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International Publications

First published in [YYYY] by
Amnesty International Publications
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom
www.amnesty.org

© Amnesty International Publications [YYYY]

Index: [Index Number]
Original Language: English
Printed by Amnesty International, International Secretariat, United Kingdom

[ISBN:]
[ISSN:]

All rights reserved. This publication is copyright, but may be reproduced by any method without fee for advocacy, campaigning and teaching purposes, but not for resale. The copyright holders request that all such use be registered with them for impact assessment purposes. For copying in any other circumstances, or for reuse in other publications, or for translation or adaptation, prior written permission must be obtained from the publishers, and a fee may be payable. To request permission, or for any other inquiries, please contact copyright@amnesty.org

Cover photo: [Credit]

Az Amnesty International több mint 3 millió támogató, tag és aktivista globális mozgalma több mint 150 országban és egyéb területen, akik azért kampányolnak, hogy véget vessenek a súlyos jogsértéseknek.
Olyan világot szeretnénk, ahol minden egyes emberre egyenlően vonatkoznak az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, és más nemzetközi emberi jogi megállapodásokban leírt jogok.
Kormányoktól, politikai ideológiáktól, gazdasági érdekektől és vallásoktól függetlenül működünk; elsősorban tagjaink és adományozóink anyagi támogatásából tartjuk fenn magunkat.

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

TARTALOM

Bevezetés⁴

A „válság” kibontakozása	5
Nem szívesen látott menekültek: fogadtatás	10
Helyzet a pályaudvarokon	11
Fogadtatás a szerb határon: Röske.....	12
Hiányos tájékoztatás és erőszakos ujjlenyomat-vétel.....	12
A menedékhez történő hozzáférés megtagadása	15
Automatikus elutasítás: a menedék-kérelmek gyorsított elbírálása	16
A “biztonságos származási országok” és “biztonságos harmadik országok” listái.....	16
Eljárási hiányosságok a „tranzitónákban”	18
A magyarországra történő szabálytalan belépés kriminalizációja	21
Erőszak alkalmazása a határon a menekültek és migránsok elrettentése érdekében	24
Túlzott erőszak alkalmazása menekültekkel és migránsokkal szemben szeptember 16-án.....	26
AJÁNLÁSOK	28

BEVEZETÉS

„Azt szeretnénk, ha Európa az európaiaké maradna(...) De van valami, amit nemcsak szeretnénk, hanem akarunk, mert csak tőlünk függ: meg akarjuk őrizni a magyar Magyarországot.”

Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke, 2015. július 25.¹

„Mi is emberek vagyunk. Korábban békében éltünk, ám életünket és álmainkat szétszakították a háborúk és a kormányok kapzsisága.”

Hiba Almashhadani, iraki menekült, 2015. szeptember 21.²

2015 első nyolc hónapjában több mint 161,000 menedékkérelmet adtak be Magyarországon. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal becslései szerint az országba érkezők³ mintegy kétharmada jórészt szíriai, afganisztáni és iraki menedékkérő, akik jogellenesen léptek be az Magyarország területére.⁴

Magyarország azonban rendkívül problematikus választ adott a kihívásokra. Miközben tény, hogy az EU strukturálisan kiegyensúlyozatlan menekültügyi rendszerének terhei jelentős mértékben Magyarországra nehezednek, Magyarország példátlan mértékben elhatárolódott attól, hogy kivegye a részét az e hiányosságok orvoslására törekvő közös európai erőfeszítésekből, és nem kívánt részt venni a menedékkérők fogadásának és elbírálásának felelősségét újraosztani hivatott kezdeményezésekben, különös tekintettel az Európai Bizottság és a Tanács által javasolt relokációs és “hotspot” feldolgozási rendszerekre.

Magyarország e helyett kerítéseket emelt déli határain, bűncselekménnyé nyilvánította a területére történő jogellenes belépést, és felgyorsította a menedékkérők és menekültek visszaterelését Szerbiába, miután ez utóbbit felvette a biztonságos tranzitországok listájára. Az intézkedések összehatása, és kívánt következményeként Magyarország menekültvédelem-mentes szabad zónává válik. Sajnálatos módon, Magyarország igyekezete, hogy egy regionális, sőt, annál is szélesebb, globális menekültválságtól elszigetelje magát, csak nemzetközi emberi jogi és menekültjogi kötelezettségeinek kárára érhető el. Tény, hogy mindez már folyamatban van; kizárólag a horvát határ melletti kerítés befejezése hiányzik ahhoz, hogy Magyarország izolacionista migrációs politikája beérjen.

Magyarország elszántsága, amellyel ki akar bújni a menekültekkel kapcsolatos kötelezettségei alól, nem kizárólag magyar probléma. EU probléma is. A magyar politikák nem akadályozza meg az EU elérését, legfeljebb eltoltják az útvonalat, amelyen a menekültek és migránsok megpróbálnak eljutni Európába. Magyarország politikái strukturális fenyegetést is jelentenek a jogállamiságra és az emberi jogok iránt tiszteletre nézve, s az EU tagállamai nem engedhetik meg maguknak, hogy ezekről nem vesznek tudomást. Az EU-nak strukturált párbeszédet kell kezdeményeznie Magyarországgal, mint azt a Lisszaboni szerződés 7. cikke is előírja, hogy az ország menekült- és menedékpolitikáját összhangba hozza az Európai Unió és egyéb nemzetközi jogból fakadó kötelezettségekből, és biztosítsa, hogy Magyarország teljes mértékben kiveszi a részét azokból az EU kezdeményezésekből és reformokból, amelyek célja a jelenlegi menekültválság kezelése,

¹ Lásd: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jul/30/viktor-orban-fidesz-hungary-prime-minister-europe-neo-nazi>

² Telefonos interjú az Amnesty Internationallel

³ 66%. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal statisztikája, 10 Szeptember 2015. Megtalálható az Amnesty International archívumában.

⁴ A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal és a Rendőrség statisztikáinak összevonásával (2015. szeptember 10 és szeptember 8). Megtalálható az Amnesty International archívumában.

miközben komoly támogatást kap azért, hogy ezt megtegye.

A „válság” kibontakozása

2015. szeptember 15-én a magyar kormány „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet” hirdetett ki.⁵ Ugyanezen a napon készült el a szerb határon épített kerítés, és léptek hatályba a Büntető törvénykönyv és a menedékjogról szóló törvény módosításai, amelyek bűncselekménnyé nyilvánítottak az országba a határon keresztül történő belépést, és a határ mellett „tranzitónákat” hoztak létre.

Szeptember 21-én a Magyar Országgyűlés további módosításokat fogadott el a rendőrségi törvény és a honvédségről szóló törvény szövegében. E módosítások kiterjesztik a rendőrség hatáskörét a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben”, hogy utakat zárjon le, felfüggeszse vagy korlátozza közintézmények működését, területeket és épületeket zárjon le, és megtiltsa a belépést és a távozást ezekről a helyszínekről. Az új rendelkezések felhatalmazzák a hadsereget, hogy támogassa a határt biztosító rendőröket krízishelyzetben, és gumilövedékeket, könnygáz-gránátokat és pirotechnikai eszközöket vessen be.⁶

Szeptember 21-én az Országgyűlés határozatot fogadott el, amely egyebek mellett kimondta, hogy Magyarországnak „minden szükséges eszközzel” meg kell (tudnia) védenie határait az „illegális bevándorlás hullámaival szemben”. A Határozat kimondta: “Nem engedhetjük meg, hogy az illegális bevándorlók veszélyeztessék a magyar emberek munkahelyeit és szociális biztonságát. Jogunk van megvédeni kultúránkat, nyelvünket, értékeinket.”⁷

A 2015-ben Magyarországon menedéket keresők száma jelentősen emelkedett 2014-hez képest, amikor az egész év során 42 777 menedékkérőt regisztráltak.⁸ A kormányzat már 2013-tól kezdve kapott jelzéseket az új menedékkérők számának fokozódó emelkedéséről. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala (azaz az UNHCR, az ENSZ menekültügyi szervezete) és más civil szervezetek is a menedékkérők fogadóállomásainak állapotának javítását kérték, illetve azt is, hogy azokat hozzák összhangba az EU befogadási normáival.⁹

Ahelyett, hogy a fenti felhívásokkal összhangban járt volna el, a kormányzat olyan intézkedéseket

⁵ A kormány először két megyében hirdetett ki válsághelyzetet, amit aztán két további megyére terjesztettek ki: <http://www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/government-declares-state-of-crisis-due-to-mass-migration-in-two-counties>Lásd még: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-interior/news/government-extends-state-of-emergency-to-a-further-four-counties>

⁶ 2015/CXLII Törvény, 54/D cikk,

⁷ A határozatot 2015. augusztus 28-án terjesztették be, és 2015. szeptember 22-én fogadták el: <http://www.parlament.hu/irom40/05984/05984.pdf>

⁸ Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal. Statisztika az Amnesty International archívumában.

⁹ UNHCR. April, 2012. *Hungary as Country of Asylum*. p. 12. Elérhető itt: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pdf/resources/legal-documents/unhcr-handbooks-recommendations-and-guidelines/hungary-as-a-country-of-asylum-2012.html>

kezdt kidolgozni, amelyeknek a célja a menekültek és migránsok országon kívül tartása volt. 2015-ben 3,2 millió eurót költöttek¹⁰ a “bevándorlásról és a terrorizmusról szóló nemzeti konzultációra”¹¹, amelynek során kérdőívet juttattak el mintegy 8 millió állampolgárhoz, amelyben olyan kérdéseket tettek fel, mint hogy kell-e az illegális határátlépőkkel szemben 24 óránál hosszabb elzárást foganatosítani.¹² További 1,3 millió eurót költöttek egy menekültellenes óriásplakát-kampányra, olyan üzenetekkel, mint „Ha Magyarországra jössz, nem veheted el a magyarok munkáját!”, vagy “Ha Magyarországra jössz, tiszteletben kell tartanod a kultúránkat!”¹³ 98 millió eurót költöttek a szerb-magyar határon a kerítés felépítésére.¹⁴ A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal 2015-ös költségvetése a menekültek fogadására és a kérelmek elbírálására 27,5 millió euró volt.¹⁵

A kormányzat azonban sokkal gyorsabban lépett fel az olyan intézkedések elfogadásával, amelyek célja az volt, hogy tartsák a menekülteket és migránsokat az országhatárokon kívül, és könnyítsék meg visszatérésüket. 2015. augusztus 1-én életbe lépett a menedékjogról szóló törvény módosítása,¹⁶ amely a kormány számára lehetővé tette, hogy állítsa ki a biztonságos származási országok és a biztonságos tranzitországok listáját. Szerbia, Macedónia és az EU tagállamai, beleértve Görögországot, a magyar kormány szerint e változások értelmében biztonságos országnak számítanak, ami azt jelenti, hogy az ezekből az országokon keresztül érkezők menedékkérelmeit gyorsított eljárásban lehet visszaküldeni.¹⁷ 2015. szeptember 15-én további módosítások léptek életbe, amelyek kriminalizálták a határáron keresztüli „illegális határátlépést”, és „tranzitónákat” vezettek be a menedékkérők számára a határon, más változások mellett.¹⁸

Szeptember 17-én a belügyminiszter 30 napos időtartamra részleges határlezárást rendelt el a Rószkét Horgossal összekötő autópályán, valamint az autópályán. Az intézkedés indoklása során a „közbiztonság védelmének érdekében” hivatkozott.¹⁹ A részleges határlezárás idején utasok, személy

¹⁰ Külügyminisztérium: Indul a Nemzeti konzultáció a bevándorlásról, 2015. április 30. Elérhető: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/00355602-B646-44FB-8CBF-946C6AC417C4/0/h%C3%ADrlev%C3%A9l_150430.pdf

¹¹ A kérdőív elérhető itt: <http://www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/national-consultation-on-immigration-to-begin>

¹² “Hungary: Government's national consultation on immigration and terrorism creates widespread debate”, 2015. május 31. Elérhető itt: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/index.cfm?action=furl.go&go=/news/hungary-governments-national-consultation-on-immigration-and-terrorism-creates-widespread-debate&pdf=1>

¹³ Lásd: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-33091597>

¹⁴ Magyar Helsinki Bizottság. “Immigration and Asylum in Hungary: Facts and Figures”. August 2015.

¹⁵ 2014/C törvény, Magyarország 2015. évi központi költségvetése.

¹⁶ 2015/CXXVII törvény.

¹⁷ Az Amnesty International “biztonságos országok” listáinak alkalmazásához kapcsolódó fenntartásairól lásd: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/07/hungary-change-to-asylum-law-puts-tens-of-thousands-at-risk/>

¹⁸ Amendments of: the Asylum Law LXXX/2007; Act C/2012 on the Criminal Code; Act XIX/1998 on Criminal Procedure.

¹⁹ Belügyminisztérium, 2015. szeptember 17.: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-interior/news/partial-border-closure-at-the-rozске-horgos-border-crossing-station>

és áruforgalom nem léphetett be Szerbia és Magyarország között. A határt szeptember 20-án nyitották meg újra, miután a két ország belügyminiszteri „megoldást találtak rá, hogy megnyissák a határátkelő állomást, és biztosítsák az utasok és a teherforgalom folyamatos áramlását.”²⁰

Miután szeptember közepére gyakorlatilag teljes mértékben lezárták a Szerbiával közös határszakasz, a menekültek és migránsok elkezdtek a Horvátországgal közös határ irányából érkezni az országba, a beremendi²¹ és zakányi határátkelőkön keresztül.²² Október elejére a rendőrség szerint naponta átlagosan 4000 ember áramlott az országba.²³ A magyar kormányzati intézkedések így elsősorban arra szolgáltak, hogy elterelték a menekültek és migránsok áramlását, de meg nem állították azt. Magyarország ugyanakkor már elkezdett építeni egy hasonló határátkelőt a horvát határszakasz mentén, és a pengekerítést már majdnem teljes egészében lefektették.²⁴ Ha a határátkelő teljes egészében elkészül, a menedékkérők már valóban nem juthatnak be Magyarország területére, és nem férhetnek hozzá a menedékjogi eljárásokhoz. Azok ellen, akik sikeresen áthatolnak a kerítésen, eljárást indíthatnak – és visszatoloncolhatják őket Szerbiába vagy Horvátországba.²⁵

NEMZETKÖZI KRITIKÁK A MAGYAR BEVÁNDORLÁSI POLITIKÁVAL KAPCSOLATBAN

A nemzetközi emberi jogi szervezetek keményen kritizálták a Magyarországon az országba belépő menekültek és migránsok számának emelkedésére adott válaszok drákói szigorát.

Szeptember 15-én az Európa Tanács főtitkára, Thorbjørn Jagland levelet írt Orbán Viktor magyar miniszterelnöknek, amelyben aggodalmának adott hangot „a migrációs válság kontextusában” elfogadott rendelkezésekkel kapcsolatban. Megerősítést kért, hogy Magyarország továbbra is elkötelezett az Európai Emberi Jogi Egyezményből eredő kötelezettségeinek betartásával kapcsolatban. A főtitkár emellett felhívta a figyelmet, hogy Magyarország nem bújhat ki az élet védelmére, a kínzás tilalmára és egyéb jogok védelmére vonatkozó kötelezettségei alól.²⁶

Szeptember 17-én Zeid Ra'ad Al Hussein, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa úgy nyilatkozott, hogy a Büntető törvénykönyv és a menedékjogi törvény szeptember 15-én életbe lépett módosításai összeegyeztethetetlenek a Magyarországra emberi jogi kötelezettségeivel. „[A módosítások] a menekültek és migránsok emberi jogainak teljességgel elfogadhatatlan sérelmét jelentik. A menedékkérés nem bűncselekmény, mint ahogy egy ország területére való szabálytalan belépés sem

²⁰ <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-interior/news/roszke-border-crossing-station-has-been-reopened>

²¹ Mintegy 200 kilométerre a Horgos-Röszke határátkelőtől

²² Mintegy 400 km távolságra a Horgos-Röszke határátkelőtől

²³ A rendőrség napi statisztikája: <http://police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/hatarrendeszet/napi-tajkoztato-6>

²⁴ A magyar kormány bejelentette, hogy a horvát határ 41 km hosszú szakaszán határátkelő építését tervezi: <http://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/news/construction-of-border-fence-on-croatian-section-has-begun>

²⁵ A 2012/C Büntető törvénykönyv 352/A szakasza

²⁶ Európa Tanács: “Secretary General Questions Hungary over Human Rights”, 2015. szeptember 15. Elérhető itt: http://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-questions-hungary-over-human-rights?redirect=http://www.coe.int/en/web/secretary-general/home?p_p_id=101_INSTANCE_oURUJmJo9jX9&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-5&p_p_col_count=2

az.” Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa megjegyezte továbbá, hogy a magyar hatóságok egyes intézkedései, így a belépés megtagadása, a menekültek letartóztatása, gyorsított ütemű elutasítása és visszaküldése, aránytalan erő alkalmazása a migránsokkal és menekültekkel szemben, csakúgy, mint az újságírókkal szemben egyes beszámolók szerint foganatosított intézkedések és a videofelvételek elkobzása egyértelműen a nemzetközi jogba ütköznek.²⁷ Kitért továbbá „a jelenlegi magyar kormányzati politika mélyén rejlő idegengyűlölő és muzulmánellenes nézetekre is”.

Az EU intézményeinek reakciója kevésbé volt keresetlen. A migrációs, belügyi és EU polgársági biztos, Dimitris Avramopoulos szeptember 17-i magyarországi látogatása alatt kijelentette, hogy “[Az EU] együttesen fog fellépni az Unió külső határainak védelmében.” Magyarország, mint megjegyezte, “kiveszi a magáét ebből a munkából... [még akkor is, ha az Európai Bizottság] nem mindig ért egyet az alkalmazott eszközökkel.” Avramopoulos biztos kifejezte elköteleződését amellett, hogy “dolgozzunk együtt [az EU] szomszédaival – közösen dolgozva ki a biztonságos származási országok listáját, és erősítve az együttműködést a Nyugat-Balkán országaival és Törökországgal.” Ugyanakkor elismerte „a nemzetközi és európai törvényekbe vésett morális kötelességet...” amely szerint védelmet kell biztosítani az erőszakos rászorulóknak számára.²⁸

A JELENTÉS MÓDSZERTANA ÉS CÉLJA

A jelentés alapjául az Amnesty International kutatóinak két látogatása szolgált 2015 szeptember 1. és 7., illetve szeptember 15- és 19- között. A kutatók 57 egyéni és csoportos interjút folytattak le menekültekkel, és migránsokkal a budapesti Keleti és Nyugati pályaudvaron,²⁹ a Bicskei befogadó állomáson,³⁰ a rögtönzött röszkei “gyűjtőponton”,³¹ a röszkei idegenrendészeti előállítóban³² és a Röszke/Horgos határállomáson.³³ Az Amnesty International megvizsgálta a fogadási feltételek megfelelő voltát, a rendőrök menekültekkel és migránsokkal szembeni bánásmódját, valamint a menedékjogi eljárással kapcsolatos információ elérhetőségét. Szeptember 23-án az Amnesty International munkatársai nyomon követtek három férfival szemben lefolytatott eljárást, akiket „a határzár tiltott átlépése” vádjával kerültek a Szegedi Járásbíróság elé. Az UNHCR, a Magyar Helsinki Bizottság és önkéntesek nyújtottak segítséget a menekülteknek és migránsoknak, önkéntes rendőröknek, szolgálatot teljesítő rendőröknek és a tranzitónák építéséért felelős építőmunkásoknak, interjúkat készítettek velük az országlátogatás során és azt követően. Az Amnesty International engedélyt kért a röszkei idegenrendészeti előállítóba történő bejutásra, valamint a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjével való találkozóra, amelyeket azonban elutasítottak.

²⁷ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Irodája: “Hungary violating international law in response to migration crisis: Zeid”; elérhető itt: <http://ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx>

²⁸ Avramopoulos biztos megjegyzései Magyarországi látogatása során, 2015. szeptember 17. Elérhető itt: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-5663_en.htm

²⁹ On 1, 2 and 3 Szeptember 2015.

³⁰ 4 Szeptember 2015.

³¹ 5 and 6 Szeptember 2015.

³² With groups of refugees and asylum seekers waiting to be processed, 6 Szeptember 2015.

³³ 15, 16 and 18 Szeptember 2015

A jelen gyorsjelentés feltárja, Magyarország miként sértette meg a nemzetközi jogot és az Európai Unió rendelkezéseit mind a nemzetközi védelemre szoruló személyek, mind más migránsok jogai tekintetében. Bizonyítékokat sorol fel arra, hogy Magyarország:

- Nem biztosított megfelelő fogadási feltételeket a menedékkérők számára 2015. szeptember elején;
- A gyors és hatékony menedékjogi eljárás biztosításának felelősségét megpróbálta áthárítani harmadik országokra (lényegében Szerbiára), tekintet nélkül akár arra, hogy a kérelmezők az adott országban várhatóan részesülnek-e gyors és hatékony eljárásban, akár arra, hogy fennáll-e a visszaküldés („refoulement”) valós veszélye;³⁴
- A „biztonságos származási ország” és a „biztonságos harmadik ország” fogalmait olyan módon alkalmazta, amely ellentmond az Uniós jogban rögzített elvárásnak, hogy a kérelmezők „fellebbezhessenek a biztonságos harmadik ország fogalmának alkalmazásával szemben azon az alapon, hogy az ő konkrét esetük körülményei között a harmadik ország nem biztonságos ország”;³⁵
- Megszegte arra vonatkozó köteleességét, hogy a menedékjogi eljárásokban hozott döntések ellenei fellebbezés lehetősége révén biztosítsa a hatékony jogorvoslat jogát;³⁶
- Megszegte azt a tilalmat, amelynek értelmében Magyarország területére való jogellenes belépésük miatt a menekülteket nem szabad büntetéssel sújtani.³⁷

³⁴ Megsértve a Menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU Irányelv (átdolgozás), 38(2). cikkét. (((38. cikkének (2) bekezdését))).

³⁵ Menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU Irányelv (átdolgozás), 38(2)c. cikk.

³⁶ Menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU Irányelv (átdolgozás), 46. cikk.

³⁷ A Genfi Egyezmény 31. cikke.

NEM SZÍVESEN LÁTOTT MENEKÜLTEK: FOGADTATÁS

2015 júniusában Magyarországnak már nehézséget okozott, hogy megfelelő módon fogadja az országba érkező nagy számú menekültet és menedékkérőt. „Nem tudunk takarót és ágyat adni nekik. Még a sátrink is elfogytak” –jelentette ki Kósa Lajos, a kormányzó Fidesz alelnöke.³⁸ A kormány ezen beismerés ellenére sem volt hajlandó javítani vagy fejleszteni a fogadóállomásokat. Az UNHCR 2 400 személy befogadására alkalmas mobil otthonokat ajánlott fel; a javaslatot bármínemű magyarizat nélkül visszautasították.³⁹ A kormány ehelyett minden figyelmét arra összpontosította, hogy csökkentse az országba érkező menekültek és menedékkérők számát, és felgyorsítsa kiutasításukat.

A megfelelő fogadóállomások hiányában, valamint abban a reményben, hogy olyan helyekre jussanak, ahol megfelelőbb fogadtatásban részesülhetnek, a menekültek és a menedékkérők Budapest fő vasútállomásain; így a Keleti, Nyugati és Déli pályaudvarokon kezdtek el gyülekezni. Augusztusban a Fővárosi Önkormányzat „tranzit-zóna” néven területeket jelölt ki az említett pályaudvarokon, ahol menekültek százai éjszakáztak napokon keresztül.⁴⁰ Nem állítottak fel hivatalos befogadó állomásokat, ugyanakkor: a tranzit-zónák kijelölése valójában annyiban merült ki, hogy elnézték, hogy a menekültek és migránsok a vasútállomáson, illetve a környező parkokban és utcákon éjszakáznak.

Szeptember 2. és 5. között a MÁV felfüggesztette a Keleti pályaudvarról Ausztriába tartó vonatok indítását. A vágányokat a felfüggesztés előtt legalább egy nappal lezárták a menekültek előtt és rendőrök őrizték. Szeptember harmadikán a rendőrség feloldotta a zárat, és több száz ember, akik közül sokan több nappal korábban vásároltak jegyet Münchenbe vagy más német városba, rohantak egy német zászlót viselő vonathoz. El voltak rá szánva, hogy elhagyják Magyarországot, miután több napot töltöttek szörnyű körülmények között. A vagonok hamar megteltek, és a vonat délelőtt 11 óra körül elhagyta az állomást, hogy azután Budapesttől mintegy 30 kilométerre, Bicskénél megállítsák.

A vonaton utazók egyike így nyilatkozott az Amnesty Internationalnak:

„A vonat megállt. A rendőrség bejelentette, hogy le kell szállnunk, különben erőszakot alkalmaznak. Így engedelmesskedtünk, kinyitottuk az ajtókat, és elkezdtünk leszállni a vágányokra. Az állomáson kívül buszok álltak. A rendőrök üvöltöztek, és füstöt láttunk. Úgy döntöttem, elmenekülök, úgyhogy sétálni kezdtem, és elindultam a sínek mellett; abban reménykedve, hogy Ausztria felé haladok. De ehelyett visszafelé, Budapest irányába mentem! Végül feladtam, és taxival mentem vissza a Keletibe 30 euróért.”⁴¹

Néhány száz ember nem volt hajlandó a vonatról leszállni, és a bicskei menekültállomásra vonulni,

³⁸ Reuters, 2015 június 26, “Hungary sounds the alarm about new front in EU’s migrant crisis”.

³⁹ Interjú az UNHCR képviselőjével, 2015. szeptember 4, Bicske.

⁴⁰ Nem tévesztendő össze a határ mellett létrehozott “tranzit-zónákkal”, ahol a menedékjogi kérelmeket bírálják el.

⁴¹ Interjú a Keleti pályaudvaron, Budapest, 2015. szeptember 3.

amely – az ott megkérdezettek szerint súlyosan túlszűfolt volt.⁴² Ennek eredményeként a rendőrség másnapig, szeptember 4-ig a vonaton tartotta őket. Délután fél három felé egy több mint 200 fős csapa lerohant a vonatról, nyomukban a készenléti rendőrséggel. Az állomástól mintegy 400 méterre az egyik férfi összeesett és életét veszítette. Az újraélesztéssel próbálkozó rohammentős szerint a halál feltehetően egy ér elzáródása következtében állt be.⁴³

Szeptember negyedikén a készenléti rendőrség elkezdte leszállítani a vonaton maradt embereket, akiket a Bicskei befogadó állomásra szállítottak.⁴⁴ A befogadó állomás kapujánál megkérdezett menekültek és menedékkérők egy része arról számolt be, hogy az ellenállást tanúsítókkal szemben, így gyerekekkel szemben is, erőszakot alkalmaztak.⁴⁵

A magyar kormány nem vállalt felelősséget a szeptember 3-án és 4-én történt eseményekért, és arra hivatkozott, hogy a kaotikus helyzet félreértés és kommunikációs zavarok eredményeként jött létre, ami túlterjedt a magyar hatóságok hatáskörén.⁴⁶

Helyzet a pályaudvarokon

Az Amnesty International szeptember eleji látogatása esetén több ezer menekült és menedékkérő éjszakázott a földön a Keleti Pályaudvaron. Az önkormányzat mindösszesen hat vízcsapot és néhány mobilvécut biztosított. Minden mást, beleértve az élelmiszerosztást, az orvosi segítségnyújtást, a hálósákok osztását, sátrakat és ruhákat kizárólag önkéntesek biztosították, akik egy „irodát” béreltek az állomás alatt, amely adományok tárolására szolgált. „Voltak, akik akár egy hónapig is itt maradtak. Általában pár napot maradnak itt, aztán egy közeli parkban alszanak...” mondta el az Amnesty Internationalnak az egyik önkéntes.⁴⁷

Az Amnesty International több speciális igényekkel rendelkező menekülttel is beszélt, akik szintén a Keleti Pályaudvar betonján éjszakáztak. Ali, egy angol szakos szír hallgató négy évvel korábban veseátültetésen esett át, és a Szír Orvosi Társaság által kiállított dokumentummal igazolta, hogy az események időpontjában is kezelés alatt állt. Négy napot töltött a vasútállomáson, és a tapasztalt körülmények hatására az interjú alatt nagyon feldúlt volt. Egy afganisztáni férfi feleségével és öt gyermekével aludta a Keleti pályaudvar padlóján; az egyik gyereke súlyosan fogyatékos volt.⁴⁸ Dina, egy 46 éves szír nő 2015 augusztus 14-én érkezett Magyarországra, a fiaival és egyikük hetedik hónapban járó feleségével. A rendőrség elzárást fogantatosított ellenük, és 16 óráig tartották őket fogva anélkül, hogy élelmet vagy vizet kaptak volna. Ujjlenyomatot vettek tőlük és elengedték őket. Amikor a Keletiben találkoztunk velük, Dina már megvette a vonatjegyet Németországba.

“Békében szeretnék új életet kezdeni... Úgy bánnak velük, mint az állatokkal, sőt annál is rosszabban, Így nem maradhatunk itt. Úgy érezzük, nem látnak bennünket szívesen.”

Egy másik, a Nyugati Pályaudvaron kijelölt, sokkal kisebb „tranzitónában” mintegy 200 ember

⁴² A központ kapujában szeptember 4-e éjjelén megkérdezett menekültek és menedékkérők szerint körülbelül 2000 ember lehetett odabent; míg a központ kapacitása a Magyar Helsinki Bizottság szerint 500 fő.

⁴³ Amelynek okai között szerepelhet a hosszú utazással járó mozgáshiány is. Lásd: <http://www.nhs.uk/Conditions/pulmonary-embolism/Pages/Causes.aspx>

⁴⁴ Az Amnesty International helyszíni megfigyelései.

⁴⁵ Képek az Amnesty International archívumában

⁴⁶ Magyarország Spanyolországi Nagykövetsége által az Amnesty Internationalnak küldött levél, 2015. szeptember 23.

⁴⁷ 2015. szeptember 3.

⁴⁸ Az interjú 2015. szeptember 3-án készült.

várakozott, főleg sátrakban, amikor szeptember 2-án az Amnesty International felkereste.⁴⁹ A Keleti Pályaudvarhoz hasonlóan az élelmiszer, ruha, sátrak és hálósákok formájában nyújtott adományokat itt is kizárólag önkéntesek biztosították. Az önkormányzat mobilvédcéket állított fel.

Fogadtatás a szerb határon: Rösztke

A szerb határ szeptember 15-i lezárásáig a szerb-magyar határ menti település, Rösztke, volt a naponta több ezres létszámban érkező menekültek és menedékkérők első belépési pontja. Míg júniusban napi rendszerességgel mintegy ezren lépték át a határt, az érkezők száma szeptember elejére elérte a napi két-háromezret.⁵⁰ A magyar hatóságok nem gondoskodtak megfelelő fogadási körülményekről az érkező menekültek és menedékkérők számára. A határátkelőtől néhány száz méterre a rendőrség sebtében felállított „befogadó állomást” rendezett be.⁵¹ Az este vagy éjjel érkezők néhány mobilvédcét leszámítva bármilyen ellátás nélkül a szabad ég alatt kényszerültek éjszakázni. Vízet és élelmiszert az önkéntesek osztottak. Napközben a rendőrség buszokkal szállította az embereket a mintegy 700 méterre fekvő idegenrendészeti előállítóba, ahol regisztrálták a menekülteket.

2015 szeptember 6-án röviddel éjfél után fiatal szírek csoportja vette fel a kapcsolatot az Amnesty International kutatóival, könyörögve, hogy gondoskodjanak róla, ne hagyják őket a „gyűjtőponton”. Az éjszaka hideg volt; a férfiak, nők és gyermekek vacogtak, és láthatóan meg voltak rémülve attól, hogy egy mező közepén, takarók nélkül kell éjszakázniuk. Végül az őket gyalog kísérő önkéntesek segítségével sikerült még az éjjel eljutniuk az idegenrendészeti előállítóba. Hashen, egy 19 éves fiú, aki nem sokkal korábban fejezte be a középiskolát, így számolt be az Amnesty International szervezetnek a magyarországi élményeiről:

“Az előállító központ olyan volt, mint egy börtön. Egy nagy sátorba tereltek bennünket, párnát és takarót kaptunk. Regisztráció itt nem volt; csak egy karperecet kaptunk, amire az ország neve volt ráírva, ahonnét érkeztünk: Szíria: A következő nap rendőrségre vittek bennünket, ahol 14 órától hajnali egyig várakoztunk. Mintegy száz ember várt órákon keresztül. Innét busszal vittek bennünket egy másik táborba, ahonnét elindultunk Ausztria felé.”

A rösztkei idegenrendészeti előállító központ hírhedtté vált, miután szeptember 10-én a megdöbbentő, kiszivárogtatott felvételek jelentek meg a sajtóban arról, hogyan dobál a magyar rendőrség élelmiszeres zacskókat több tucat menedékkérő közé.⁵² Az Amnesty International több olyan emberrel is beszélt, akik egy, két, vagy három napot töltöttek az állomáson. Beszámoltak rendőri bántalmazásról, és arról is számot adtak, hogy mind az élelmiszer és a víz, mind a mosdók területén hiányok voltak. “Úgy éreztem, mintha újra Szíriában lennék” – írta le egyikük a központot.⁵³

Hiányos tájékoztatás és erőszakos ujjlenyomat-vétel

Az Amnesty International által 2015 szeptemberében, számos helyszínen megkérdezett menekültek és menedékkérők egyike sem kapott megfelelő tájékoztatást jogaikról, a menedékjogi eljárásról és az EU menedékjogi rendszeréről. Félték a magyarországi regisztrációs folyamattól, így többek között az ujjlenyomat-vételtől is. (Az EU-ba érkező menedékkérőket és a bevándorlókat a Dublini

⁴⁹ 2015. szeptember 2.

⁵⁰ Interjú egy önkéntes rendőrrel, 2015 szeptember 5, Rösztke.

⁵¹ A szegedi Migráns szolidaritás csoport (Migszol), egy önkéntese arról tájékoztatta az Amnesty Internationalt, hogy a “gyűjtőponton” augusztusban hozták létre, miután Macedonia megnyitotta Görögországgal kapcsolatos határait.

⁵² Videók: <https://www.youtube.com/watch?v=bRbmFYYbcyw>

⁵³ Interjú a Nyugati pályaudvaron, szeptember 2.

rendszerben ujjlenyomat-vétel révén azonosítják.) Többen számoltak be arról, hogy a rendőrség erőt alkalmazott velük szemben, amikor az ujjlenyomat-vételi eljárás során ellenállást tanúsítottak. "Ha megtagadod az ujjlenyomatvételt, megvernek, vagy azt mondják, menj Szerbiába" – nyilatkozta a szíriai Mostafa Aleppo. ⁵⁴ Egy másik, szintén a Keleti pályaudvaron megszálló menekült arról számolt be, hogy szeptember 1-jén a rendőrség több embert erőszakkal terelt buszra, és megverték azokat, akik nem engedelmeskedtek. "Engem is elvittek, és Bicskére szállítottak bennünket [ahol befogadó állomás működik]. De később megszöktem." ⁵⁵

Dara, a két kisfiával a Keleti pályaudvaron tartózkodó 45 éves szíriai férfi elmondta az Amnesty Internationalnek, hogy a rendőrség erővel kényszerítette ki az ujjlenyomat-vétel, és látta, hogy sokan sérülésekkel érkeznek a Keleti pályaudvarhoz. ⁵⁶

Erőszak alkalmazása ujjlenyomat-vétel során

A 32 éves Hiba az iraki Tikrit városából érkezett menedékkérő. Megrepedt combcsontról számolt be, miután egy rendőrtiszt a falhoz szorította. Férjével együtt szülővárosukból először Kirkukba menekültek 2014 júniusában, majd onnét 2015 áprilisában Bagdadba. Négy hónapig maradtak Bagdadban, ahol siíta szomszédai halálosan megfenyegették őket, miután kiderült róluk, hogy szunniták.

„Voltak, akik azt mondták, hogy az egész gyermeki tréfa, és nincs okom aggodalomra. Azonban amikor valaki felgyújtotta az ajtó előtt parkoló autót, és megfenyegetett, hogy álljunk tovább, vagy megölnék bennünket, úgy döntöttünk, elmegyünk.”

Hiba és férje 2015 augusztus 17-én hagyta el Bagdad városát. Az Amnesty International kétszer találkozott velük szeptemberben Budapesten, a Keleti Pályaudvaron. Másodszor Hiba jól láthatóan feldúlt állapotban volt, és könnyekben tört ki, amikor beszámolt a magyar rendőrséggel történt találkozásukról:

„Szeptember 2-án vonaton próbáltunk meg Ausztriába jutni. A rendőrség megállított bennünket, és a rendőrségre [a tatai rendőrkapitányságra] vittek bennünket. Reggel hét órától éjfélig maradtunk ott táplálék és víz nélkül. A rendőrség ujjlenyomatot akart venni tőlünk, mi azonban nem akartunk ujjlenyomat-mintát adni. A férjembe kapaszkodtam, amikor egy rendőrnő elrángatott tőle, és olyan erővel lökött meg, hogy a falnak vágódtam. Volt egy másik rendőr is, aki végignézte a jelenetet, de nem tett semmit.” ⁵⁷

Hiba vékony testalkatú, és az esés eredményeként a felső combcsontja megrepedt. ⁵⁸ Bedagadt a vádlija és az alhasa is, az utóbbi az orvosi látlelet szerint az EU-ba vezető úton fogyasztott korlátozott élelmiszer-fogyasztás következtében. A látlelet megjegyzi azt is, hogy jelenleg „tanul támasz nélkül jární”.

Bár Hiba és férje eljutottak Németországba, és Hamburgban menedékkérelmet adtak be, aggódik jövőjük miatt.

⁵⁴ Interjú a Keleti pályaudvaron, Budapest, 2015. szeptember 3.

⁵⁵ Interjú a szíriából érkezett Ahmanddal. Keleti pályaudvar, Budapest, 2015. szeptember 2.

⁵⁶ 2015. Szeptember 3.

⁵⁷ Interjú a Keleti pályaudvaron, Budapest, 2015. szeptember 3.

⁵⁸ Egy hamburgi klinikán felvett látlelet, 2015. szeptember 20. Megtalálható az Amnesty International archívumban.

“Hónapok óta élek bizonytalanságban és stresszes állapotban. Most várjuk, hogy elbírálják menedékkérelmünket, de [más menedékkérők] azt mondják, lehet, hogy elutasítják, és visszaküldenek Magyarországra, majd Irakba. Tikritbe azonban semmiképp sem mehetünk vissza; nem biztonságos.”⁵⁹

⁵⁹ Telefonos interjú, 2015. szeptember 21.

A menedékhez történő hozzáférés megtagadása

Szeptember 15-én Magyarország lezárta Szerbiával közös határát. Ezen a napon fejezték be egy 175 km hosszú kettős kerítés (egy alacsonyabb, drótpengéből álló, és egy három méter magas kerítés) építését ezen a határszakaszon, és a menekültek és bevándorlók országba belépését a pengés drót, a rendőrség és a hadsereg akadályozta meg. A nap esti óráira mintegy 1000 menekült és bevándorló gyűlt össze a határkerítés közelében, mosdókhoz való hozzáférés vagy segítség nélkül. A szabad ég alatt éjszakáztak; vízzel és étellel csak önkéntesek látták el őket.

A Röske/Horgos határátkelőnél rekedt emberek szeptember 15-étől elvileg a sebtében felállított, a menedékkérőknek szállást nyújtó és kérelmeiket elbíráló „tranzitónákban” volt lehetőségük arra, hogy menedékkérelmüket beadják, mielőtt hivatalosan engedélyt kaptak volna rá, hogy az ország területére lépjenek (lásd lentebb).⁶⁰

Mindazonáltal az Amnesty International által szeptember 15-én és 16-án megkérdezettek többsége nem tudott arról, hogy joguk lenne menedéket kérniük a „tranzitónában”; az eljárásról nem adtak nekik információt, a konténereket pedig, amelyekben a „tranzitónákat” elhelyezték, lezárták és nem jelölték meg őket. Óránként egy vagy két alkalommal egy arab, farszi és urdu nyelvű tolmács által kísért rendőr kinyitotta a konténer ajtaját, és véletlenszerű jelleggel két-öt embernek engedélyezte, hogy lépjenek be a „tranzitónába”. Akik beléptek, feltételezték, hogy engedik majd nekik, hogy ezen az úton belépjenek Magyarország területére. Miként az a lenti leírásból kiderül, a többségüket azonnal visszaterelték Szerbiába. A hátramaradtak a határterületen sebtében felállított táborhelyen maradtak, abban a reményben, hogy a határt előbb-utóbb megnyitják. Voltak, akik azonnal feladták és elhagyták a területet, míg mások néhány nappal tovább maradtak, majd Horvátországba mentek tovább, mivel nyilvánvalóvá vált, hogy a határ határozatlan ideig zárva marad.

A Röskei/Horgosi rögtönzött táborhelyről szeptember 16-án továbbinduló 50 fős szíriai csoport egyik férfi tagja a következőket mondta el az Amnesty Internationalnak:

*„Nem próbáltunk meg a „tranzitónákba” bejutni. Azt hallottuk, hogy senkinek nem sikerült azok közül, akik megpróbálták, és attól féltünk, többé máshol sem próbálhatjuk meg [a Schengeni Információs rendszerben történő regisztráció miatt]. A csoportban egy tucatnyi gyermek volt.”*⁶¹
Bár Magyarországnak joga van hozzá, hogy ellenőrizze, ki lép a területére, és ehhez legitim érdeke is fűződik, mindezt a nemzetközi emberi jogi jogszabályokkal és az EU törvényeivel összhangban kell megtennie, tiszteletben tartva a nemzetközi védelemért folyamodók jogait.⁶² Az Amnesty International kutatása megmutatja, hogy a 2015 augusztusában és szeptemberében bevezetett rendelkezések közvetlenül ellentmondanak Magyarországnak nemzetközi emberi jogi kötelezettségeinek.

⁶⁰ A módosított Menedékjogi törvény 15/A és 71/A szakasza (2015. szeptemberi módosítás).

⁶¹ Az Amnesty International Szabadkán készített vele interjút.

⁶² A Schengeni határ-ellenőrzési kódex 3(b); 5(4)(c); 13(1) cikkei; A Menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU Irányelv (Átdolgozás) 3., 6. és 9. cikke

AUTOMATIKUS ELUTASÍTÁS: A MENEDÉK-KÉRELMEK GYORSÍTOTT ELBÍRÁLÁSA

„Az embereknek joguk van menedéket kérni. Ám a menedérendszerrel visszaélőket... vissza kell küldeni.”

Dimitris Avramopoulos, az EU migrációügyi biztosa, június 30, Budapest ⁶³

Bár a Röske/Horgas határátkelőnél szeptember 15-én és 16-án a Magyarországra lépni kívánók száma meghaladta a 2000 főt, csak kevesen léptek be a „tranzitónákba”, bár csak itt kérhettek menedéket ezen a határon. A menedékről szóló törvény módosítása révén megteremtett határ menti „tranzitónák” célja, hogy a menedékkérőket befogadja, és elbírálják kérelmüket, mielőtt hivatalosan engedélyt kapnak rá, hogy Magyarország területére lépjenek (lásd lent). A Menedékről szóló törvény további módosításai megteremtették a határ menti „tranzitónákban” beadott menedékkérelmek gyorsított ⁶⁴ eljárásban történő elbírálásának jogalapját, ⁶⁵ valamint meghatározták a „biztonságos származási országok”⁶⁶ és „biztonságos harmadik országok” listáit.⁶⁷

A hatályos törvény szerinti eljárás jelentős hiányosságokkal rendelkezik, amelyek gyakorlatilag megakadályozzák a menedékhez történő hozzáférést. A magyar jogszabályok és a határ mellett beadott menedékkérelmek elbírálásának gyakorlata hiányoznak a releváns eljárási garanciák, különös tekintettel a tolmácsolásra és a jogi segítségnyújtásra (lásd a következő utáni szakaszt). A magyar menedékjogi szabályozás e súlyos fogyatékoságai közvetlenül vagy közvetett módon a menedékkérők visszaküldését eredményezhetik, ami az egyértelműen ellentétes az uniós jog,⁶⁸ a menedékjog és a nemzetközi emberi jogi szabályozás rendelkezéseivel.

A “biztonságos származási országok” és “biztonságos harmadik országok” listái

A menekültügyi törvény augusztusi módosítását követően a Szerbia felől belépő menedékkérők kérelmeit gyakorlatilag automatikus módon elutasítják.⁶⁹

A törvény értelmében Szerbia „biztonságos harmadik országnak” számít, és ha a kérelmező átutazott Szerbiában, vagy megszállt az országban, úgy feltételezik, hogy „hatékony védelemért folyamodhatott volna ott”.⁷⁰ Mivel a „biztonságos harmadik ország” kérdésének elbírálására a kérelem feldolgozásának elfogadhatósági szakaszában kerül sor, a kérelem elutasítható, még mielőtt annak indokolt voltát és a kérelmező konkrét körülményeit megvizsgálták volna.

⁶³ Avramopoulos beszédének átirata a következő címen érhető el:
<http://www.statewatch.org/news/2015/jun/eu-dg-home-speech-hungary.pdf>

⁶⁴ A Menedékjogi törvény 47. szakasza (2015. augusztus 1-én hatályba lépett módosítás)

⁶⁵ A módosított Menedékjogi törvény 71/a szakasza (2015. szeptember 15 után hatályba lépett módosítás)

⁶⁶ A Menedékjogi törvény 51(7)(b) szakasza (2015. augusztus 1-én hatályba lépett módosítás)

⁶⁷ A Menedékjogi törvény 51(2)(b) szakasza (2015. augusztus 1-én hatályba lépett módosítás)

⁶⁸ Article 21 Qualification Directive (Átdolgozás) 2011/95/EU, Article 38.1(c) Procedures Directive (Átdolgozás), Article 3(b) Schengen Borders Code, Article 5 Returns Directive

⁶⁹ Magyar Helsinki Bizottság (2015), *No Country for Refugees*.

⁷⁰ Menedékjogi törvény 51(2) és 51(4) szakasza

A biztonságos származási országokat illetően az Amnesty International álláspontja szerint a „biztonságosnak” tekintett országokból érkező menedékkérők gyorsított eljárás alá vetése, míg a más országokból érkező menedékkérőknek hasonló eljárás nem kell keresztülmenniük, a nemzeti származási alapján végzett diszkrimináció. A nemzeti hovatartozás szerinti megkülönböztetés tilalma a nemzetközi jog egyik meghatározó alapelve, amelyet többek között az 1951-es Menekültügyi Egyezmény 3. cikke, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 261 cikke, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 26. cikke mellett a Magyar Alaptörvény is elismer (XV. cikk).

A magyar törvény emellett korlátozza a listán szereplő országokból érkező menedékkérők rendes menekültügyi eljárásához történő hozzáférést, a menedékkérő származási országának vélelmezett biztonsága alapján. A kérelmező ugyan megcáfолhatja a biztonság vélelmét, neki kell a bizonyítási terhet viselnie, ráadásul egy gyorsított, kevesebb biztosítékot tartalmazó eljárásban. E korlátozások eredményeként a nemzetközi védelemre szoruló egyének azt kockáztatják, hogy a visszaküldés tilalmát (non-refoulement) megszegve visszaküldik őket az adott "biztonságos származási országba".

Különösen problematikus Szerbia felvétele a biztonságos tranzitországok listájára. A szerbiai helyzet a menekülteket és menedékkérőket kiteszi az emberi jogok megsértése veszélyének. Az Amnesty International legújabb kutatásai igazolják, hogy a szerb menedékjogi rendszer nem hatékony, és még a prima facie menekültek, köztük a kérelmezők többségét kitevő szír állampolgárok számára sem garantálja a nemzetközi védelmet.⁷¹ A szerb menedékjogi törvény rendelkezéseinek késedelmes és hiányos alkalmazása következtében megfosztja a menedékkérőket védelmi szükségleteik gyors és hatékony egyedi elbírálásától. Az tény, hogy a Szerb Menekültügyi Hivatal nem látja el a menedékkérőket a benyújtandó kérelemmel kapcsolatos információkkal, illetve nem azonosítja a kiszolgáltatót személyeket, nem gondoskodik menekültügyi interjúk gyors lefolytatásáról és arról, hogy az első fokú határozatok idejekorán megszülessenek, sokak számára vetik fel a visszaküldés veszélyét hogy Macedóniába és onnét Görögországba.

Bár több mint 150.000 személy regisztráltatta a rendőrségnél arra irányuló szándékát, hogy az országban menedékjogot kérjen, a valóságban 2015. augusztus végéig összesen 545 menedékkérelmet benyújtották be, és összesen 15 esetben adták meg a menekültstátuszt, illetve 9 esetben az oltalmazotti státuszt. Az összes többi menekült és bevándorló Magyarország, illetve szeptember 15-ét követően Horvátország irányába távozott. 2015. júniusában az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága arra a következtetésre jutott, hogy "a Magyarországról Szerbiába kiutasított személyeket a volt Jugoszláv Macedón Köztársaságba toloncolják a visszafogadási megállapodások alkalmazása során, anélkül, hogy azok hatékony eljárási garanciákat kaphatnának arra nézve, hogy a döntéssel szemben jogorvoslattal élhetnek".⁷²

Az Amnesty International attól tart, hogy Szerbiának, vagyis annak az országnak a felvétele a listára, amelyen keresztül a menedékkérők túlnyomó többsége Magyarországra érkezik, azt fogja eredményezni, hogy Magyarország megtagadja a védelemhez való hozzáférést a menekültektől, és egy olyan országba küldi vissza őket, ahol védelmi szükségleteik és más emberi jogaik is csorbát

⁷¹ Amnesty International, 2015. *Europe's Borderland: Violations Against Refugees and Migrants in Macedonia, Serbia and Hungary*. (Index: EUR 70/1579/2015) available at: www.amnesty.org/en/documents/eur70/1579/2015/en/ (accessed 16 szeptember 2015).

⁷² Committee against Torture, *Concluding Observations on Serbia*. CAT/C/SRB/CO/2. 3 June 2015, para. 15. Available at daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/112/60/PDF/G1511260.pdf?OpenElement (accessed 15 szeptember 2015) and UNHCR, *The Former Yugoslav Republic of Macedonia as a country of asylum: Observations on the situation of asylum-seekers and refugees in the Former Yugoslav Republic of Macedonia, August 2015*, available at: www.refworld.org/docid/55c9c70e4.html (accessed 19 August 2015).

szenvednek.

Eljárási hiányosságok a „tranzitónákban”

A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetre” válaszul „tranzitónákat” hoztak létre.⁷³ Jelenleg két ilyen „tranzitóna” működik, az egyik a Röszke/Horgos határátkelőnél, a másik pedig Tompánál, amelyek egyben olyan intézményként is működnek, ahol a menedékkérelmeket elbírálják. Konténerekből állnak, amelyeken belül a Menekültügyi Hivatal döntéseket hoz a kérelmek elfogadhatóságáról (előzetes elbírálás),⁷⁴ és amelyekben az elutasított megszállhat, amennyiben úgy dönt, hogy fellebbez a döntés ellen. A „tranzitónákban” lévő emberek csak akkor férnek hozzá magyar területhez, ha elfogadhatónak ítélik menedékkérelmüket (lásd lejjebb: a „Tranzitónák”, *mint jogi fikciók*).⁷⁵ A Magyar Helsinki Bizottság szerint eredetileg nagy „börtöntáborokként” képzelték el őket, ahol a menedékkérők az eljárás folyamán, akár négy hónapig is maradhatnak.⁷⁶

Nem sokkal azután, hogy a „tranzitónákat” szeptember 15-én megnyitották, világossá vált, hogy csak kevesen juthatnak be a területükre. Egy kormányzati nyilatkozat szerint szeptember 15-én és 16-án országszerte 185-en juthattak be a „tranzitónákba”.⁷⁷ Az Amnesty International megfigyelései szerint óránként 2-5 embert engedtek be a „tranzitónákban” található konténerekbe a Röszke/Horgos átkelőnél, miközben több ezren várokoztak Szerbiában anélkül, hogy bármilyen információt kaphattak volna a menedékeljáráshoz történő hozzáférésről.⁷⁸ A tompai „tranzitóna” üres volt, amikor az Amnesty International szeptember 15-én felkereste.

Bár a menedékjogról szóló törvény azt írja elő, hogy a „tranzitónákban” lefolytatott elfogadhatósági eljárás legfeljebb nyolc napig tarthat, az Amnesty International megfigyelései szerint a törvény hatálya lépését követő napokban három-négy óra alatt hoztak döntést. Az elutasított menedékkérők írásban csak magyar nyelven kapták meg a végzést. A megkapott dokumentumokból kiderült, hogy lehetőségük van fellebbezni. Tájékoztatást kaptak arról is, hogy szóban is fellebbezhetnek, de legalább egy esetben azt mondták a kérelmezőnek, hogy csak akkor van bármi esélye, ha családja van Magyarországon.⁷⁹ A „tranzitónákba” beengedett legtöbb kérelmező a jelek szerint lemondott erről a lehetőségről, attól tartva, hogy csak fogva tartásukat hosszabbítják meg ezzel anélkül, hogy növekedne az esélye, hogy beengedik őket Magyarországra. Mindazok esetében, akik a „tranzitónákba” bejutottak, szinte bizonyosnak volt tekinthető, hogy hogy ez elfogadhatósági eljárás keretében utasítják el azon az alapon, hogy magyar törvények szerint „biztonságos harmadik országnak” tekintett Szerbiából léptek be Magyarországra.⁸⁰ Azokat a menedékkérőket, akiknek elutasították a kérelmét, egyszerűen visszavitték Szerbiába.

⁷³ Section 80 of the LXXX/2007 Asylum Law (Section 16 of the amendment).

⁷⁴ Section 71A (3) of the LXXX/2007 Asylum Law (Section 15 of the amendment).

⁷⁵ Section 15 (5) of the Asylum Law.

⁷⁶ Magyar Helsinki Bizottság (2015), *No Country for Refugees*, p. 2.

⁷⁷ Ibid. p. 2

⁷⁸ Amnesty International’s interviews with refugees and migrants at the Röszke/Horgos “transit zone” on 15 and 16 szeptember 2015; Magyar Helsinki Bizottság (2015), *No Country for Refugees*, p.3

⁷⁹ Interview with Amnesty International, 16 szeptember 2015.

⁸⁰ Section 51(2) and 51(4) of the Asylum Law. See Amnesty International’s analysis:

<https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/2190/2015/en/>

ELJÁRÁSOK A “TRANZITZÓNÁKBAN”: ADNAN ESETE

A Damaszkuszból származó szír menekült, Adnan (a nevet megváltoztattuk), a következőképp számol be a “tranzitciónában” levezényelt eljárásokról az alapján, ahogy azokat szeptember 16-án Röszkénél a saját bőrén megtapasztalta.

“Valaki azt mondta, menjek be a kontérierodába, ha menedékért szeretnék folyamodni, úgyhogy így tettem... Bementem az első helyiségbe, ahol csak rendőrök voltak. Kértem tolmácsot, de nem kaptam. Kaptam egy sorszámot, [megadtam] a személyes adataimat, [és] ujjlenyomatmintát [adtam] ...

Megkérdezték, beszélek-e más nyelvet, úgyhogy azt mondtam, igen – oroszul. Az afgán... [tolmács] is beszélt oroszul, így ő tett fel nekem kérdéseket. Egyszerű kérdések [voltak], olyanok, mint: Honnét jött? Milyen úton érkezett ide? Tíz percig tartott. Ezután azt mondták, nem mehetek át a másik oldalra [hogy Magyarországra lépjek].

Mielőtt dönthettem volna, megkérdezték, hogyan akarok elmenni... A tolmács azt mondta, hogy vagy úgy döntök, hogy önként megyek vissza... [vagy] erővel toloncolnak ki.

Az ajtónál álló egyik rendőr azt mondta, menjek vissza Szíriába. Azt mondta: „Nem kedvelünk, menj!” Panaszt akartam [vele kapcsolatban] tenni, de nem tudtam, hogy kell. Nem akartam elhagyni a helyszínt, mielőtt panaszt tettem. A másik rendőrnek megmondtam, panaszt kívánok tenni az eljárással kapcsolatban, és azért is, mert terroristának nevezett.

Ezt követően egy másik helyiségbe vittek, ahol 30 percig csak várakoztam. Hármunkat zártak oda, mindannyiunkat Damaszkuszból. A másik két személynek is azt mondták, menjenek vissza. Az arab tolmács bejött hozzánk, és azt mondta, rossz híre van: Szerbiába toloncolnak vissza bennünket. Azt mondtam: kérem, nem mehetek vissza Szerbiába. De egyszerűen a kezembe nyomták ezt a dokumentumot [a beengedhetőséggel kapcsolatos döntést], és azt mondták: „távozzon!”. A kijárat a konténersor végén volt, ahol az autók parkoltak.

A kezembe nyomták a dokumentumot, de a tartalmáról nem tájékoztattak, csak felszólítottak, írjam alá a papírt, anélkül, hogy tudtam volna, mi van benne. Kilenc oldal hosszú volt, magyar nyelven. Csak később tudtam meg, hogy kiutasítottak Magyarországról. A másik két [szír férfi] azt mondták, fellebbeznek. Egy zöld egyenruhás nő [a Bevándorlási és Nemzetiségi Hivatal munkatársa] azt mondta, hogy [egy héten belül fellebbezhetünk] ... de nagyon nehéz dolgunk lesz. Azt mondták, csak akkor számíthatok sikerre, ha rokonaim élnek Magyarországon, és még akkor sem biztosan.”

Az Amnesty International megszerezte Adnan nemzetközi védelemért folyamodó kérvénye ügyébe hozott határozat (döntés) egy példányát, amelyet a bevándorlási és nemzetiségi hivatal állított ki. A kérvényét elfogadhatóság hiánya miatt utasították el, miután a tárgyaláson azt nyilatkozta, hogy Szerbia irányából lépett be az országba.⁸¹ Az elutasítást a Menedékjogról szóló 2007/LXXX. sz. törvény 51. bekezdésére hivatkozva indokolták, amely szerint befogadhatatlannak számít egy menedékkérelem, ha a kérelmező egy „biztonságos harmadik országban” tartózkodott, mielőtt Magyarország területére lépett volna, valamint a 2015/1919. kormányhatározat értelmében, amely szerint Szerbia biztonságos harmadik országnak számít. A döntésben a kérelmezőt tájékoztatják arról, hogy hivatalos megítélés szerint nem fenyegeti a

⁸¹ A döntés megtalálható az Amnesty International archívumában.

visszaküldés (refoulement) veszélye.

Adnan az Amnesty International számára elmondta, hogy a tranzitónában lefolytatott interjú során nem kérdezték arról, szorul-e szüksége védelemre. Az esetében egyéni eljárásra nem került sor.

Menedékkérésének elutasításával együtt Adnan kiutasítási végzést is kapott az „EU területéről Szerbiába”. Emellett megtiltották neki, hogy egy éves időszakon belül az EU területére lépjen, és személyes adatait megosztották a Schengeni Információs rendszerben (SIS II).

A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv értelmében Magyarország köteles ingyenes jogi segítségnyújtást és képviselőt biztosítani azon menedékkérők számára, akik fellebbezés beadása mellett döntenek, és jogi segítséget kérnek. Ennek a segítségnek ki kell terjednie a tárgyalásra történő alapvető felkészítésre is.⁸² Ugyanakkor a Magyar Helsinki Bizottság szerint a jogsegélyhez történő hozzáférés a tranzitónákban rendkívüli mértékben korlátozott, mivel a területre nem jutnak be ügyvédek.

Ezzel párhuzamosan eljárásjogi aggályok merültek fel a hatékony jogorvoslat tekintetében, amelyek közvetlenül a módosított Menedékjogi Törvényből erednek. A befogadhatóságról hozott első fokú döntéssel szembeni fellebbezés beadásának határideje hét nap, és a bíróságnak a fellebbezésről nyolc napon belül döntést kell hoznia. Egy ilyen rövid időszak nem elegendő az eset és a jogi háttér kellően alapos kivizsgálására, beleértve a menedékkérők nemzetközi védelmi igényeinek kivizsgálását, amint azt az EU törvényei előírják.⁸³

Az EU menekültügyi eljárásokról szóló irányelve értelmében Magyarország köteles biztosítani, hogy a menedékkérelmeket bírálja el, és a velük kapcsolatos döntéseket egyedi, objektív és részrehajlás nélkül hozza.⁸⁴ A „tranzitónákban” hozott döntéseket rendkívül gyorsan, mindössze néhány óra leforgása alatt, jogi segítségnyújtás nélkül, illetve a kérelem egyéni alapjainak elbírálása nélkül⁸⁵ hozza, és mivel azok így nem felelnek meg a fenti kritériumoknak, Magyarország megsérti a vonatkozó EU-s jogszabályokat, valamint a nemzetközi európai jogi törvényeket.

A „TRANZITZÓNÁK” MINT JOGI FIKCIÓK

Magyarország szerint a „tranzitónák” speciális státusszal bírnak az ország területéhez képest. Bár az ország területén hozták létre őket,⁸⁶ az ott lévő személyek csak akkor *férnek hozzá* Magyarország területéhez, ha a menedékkérelmüket elfogadhatónak ítélték.⁸⁷ Röviddel a „tranzitónák” szeptember 15-i megnyitása előtt az magyar igazságügyi miniszter elmagyarázta, hogy azok a reptéri tranzitónákhoz lesznek hasonlatosak. „Bár egy adott ország területén helyezkedik el, a tranzitónába történő belépés nem számít bevándorlási tekintetben az adott országba történő belépésnek.”⁸⁸

⁸² EU Procedure Directive (Átdolgozás) 2013/32/EU, Article 20(1)

⁸³ Átdolgozott 2013/32/EU irányelv, 46(3) cikk

⁸⁴ Átdolgozott 2013/32/EU irányelv, 10(3)a cikk

⁸⁵ Annak alapján, hogy minden menedékkérő Szerbián keresztül jutott a tranzitónákba. Menedékjogi törvény 51(2)(b) szakasza.

⁸⁶ Section 15/A (1) of the Asylum Law LXXX/2007 (szeptemberi módosítás).

⁸⁷ Section 71/4 (5) of the Asylum Law LXXX/2007.

⁸⁸ Lásd: <http://uk.reuters.com/article/2015/09/09/uk-europe-migrants-hungary-transit->

A hatóságok képviselői által használt jog és nyelvezet aggályokat kelt, hogy Magyarország önkényesen megpróbálja területének egy részét kivonni a saját joghatósága alól, illetve az emberi jogi kötelezettségeinek érvényesítése alól.

Az adott ország területén vagy jogrendjén kívül eső „tranzitónák” alkalmazását az Emberi Jogok Európai Bírósága kritizálta. Az [Amuur kontra Franciaország](#) ügyben, amelyben három szomáliai menedékkérőt tartottak vissza a Paris-Orly repülőtér tranzitónájában, a Bíróság kinyilvánította, „elnevezése ellenére a terület nem rendelkezik nemzetközi státusszal”.⁸⁹ Hasonlóképp elutasította a Bíróság a francia hatóságok érvelését, amely szerint a tranzitónában tartózkodó menedékkérők nem esnek a francia jog hatálya alá, és kijelentett, hogy a menedékkérők visszatartása a tranzitónában azok emberi jogainak megsértését jelenti.

A „tranzitónába” belépő menekültek Magyarország jogrendjének hatálya alatt állnak, amennyiben a menedékkérelmi eljárást lebonyolító magyar hatóságok⁹⁰ „hatalmában és effektív ellenőrzése alatt állnak”.⁹¹ Magyarország ekként kötelezettségekkel rendelkezik a „tranzitónákba” belépő menedékkérőkkel szemben, beleértve a visszaküldés („*refoulement*”) elleni garanciák biztosítását is.

A MAGYARORSZÁGRA TÖRTÉNŐ SZABÁLYTALAN BELÉPÉS KRIMINALIZÁCIÓJA

Szeptember 15-étől kezdve azok, akik a határáron át „engedély nélkül” lépnek be Magyarország területére, bűncselekményt követnek el, ami akár három év szabadságvesztéssel és/vagy kiutasítással büntetendő.⁹² A törvény kriminalizálja továbbá „a határár megrongálását”, amely egy és öt év közötti szabadságvesztéssel büntetendő,⁹³ a „Határárral kapcsolatos építési munka akadályozását”, amely egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő;⁹⁴ míg az, ha valaki az

[idUKCCN091XW20150909](https://www.refugees.org/uk/ukccn091xw20150909)

⁸⁹ *Amuur v. France*. Judgment (App. No. 19776/92), para 52. Available at: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988#{"itemid":\["001-57988"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988#{)

⁹⁰ UN Human Rights Committee, General Comment no. 31., CCPR/C/21/Rev.1/Add. 1326 May 2004 ,para 10.

⁹¹ A 2007/LXXX sz. Menedékjogi törvény 71/A (3) szakasza (szeptemberi módosítás).

⁹² A Büntető törvénykönyv 352/A (1-4) szakasza

⁹³ A Büntető törvénykönyv 352/B (1-4) szakasza

„államhatár(...) átlépéséhez” nyújt segítséget, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁹⁵

A Magyar Legfőbb Ügyész által 2007-ben kiadott állásfoglalás szerint⁹⁶ azok esetében, akik menedékkért folyamodnak, fel kell függeszteni a büntetőeljárást. A menekültek és menedékkérők kriminalizációja és elzárása ellentmond a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezménynek, amely tiltja, hogy a menekülteket büntetéssel sújtsák amiatt, mert irreguláris módon léptek be egy országba.⁹⁷ Nem sújtják büntetéssel vagy másként nem büntetik a menedékkérőket azért, mert hamis papírokat használtak, vagy illegálisan léptek be egy országba. Az EU országaiba vezető biztonságos és jogszerű útvonalak hiányában a menekültek többségének nem marad más választása, minthogy irreguláris módon lépjenek be az EU területére annak külső határainál

Bár a „tiltott határátlépés” és a „határzár megrogálása” új bűncselekményeihez kapcsolódó esetekben jó eséllyel vesznek részt külföldiek, a törvény nem kötelezi a hatóságokat arra, hogy az alapvető dokumentumok, így például a vádirat és a börtönbüntetésről szóló bírósági határozat írásbeli fordítását elkészítsék, mint ahogy azt az EU irányelve a tolmácsoláshoz és fordításhoz fűződő jogról a büntetőeljárás során,⁹⁸ valamint a tisztességes tárgyalásra vonatkozó nemzetközi normák előírják.

SZEGEDI TÁRGYALÁSOK

2015. szeptember 23-án az Amnesty International munkatársai megfigyeltek egy a Szegedi Járásbíróságon három afganisztáni férfi ellen lefolytatott eljárást, akiket a rendőrség a szerb határon, Kelebia mellett fogtak el. A bíró úgy döntött, egyetlen meghallgatásra vonja össze a három esetet annak alapján, hogy a férfiakat ugyanazon a napon fogták el, és a vád ugyanarra a bűncselekményre irányult. Az ítéletet nem kapták meg írásban, csak a bírósági tolmács olvasta fel azt.

A férfiak elmondása szerint azért hagyták el Afganisztánt, mert veszélyben fogott az életük. Egyikük kijelentette, hogy Svédországban vagy Németországban szeretne menedékkért folyamodni. Egy másikuk elmondta, hogy azért kellett elhagynia Afganisztánt, mert tolmácként dolgozott az afgán hadseregnek és a rendőrségnek, és több alkalommal megfenyegették. Mindhárman bűnösnek vallották magukat a „határzár tiltott átlépésének” vádjában, bár a rendőrségi jelentés szerint legalább az egyikük úgy nyilatkozott, hogy ha tudta volna, hogy ezzel bünt követ el, akkor inkább egy másik, legális úton próbált volna meg az ország területére lépni.

A védőügyvéd kijelentette, hogy a három férfi egy fegyveres konfliktusból menekült, és nemzetközi védelemre szorul. Hangot adott aggodalmának amiatt, hogy Szerbia, ahová a vádlottakat a határozat szerint ki kéne utasítani, nem biztonságos tranzitország, és a három férfi szabadon bocsátását kérte. Ennek ellenére kevesebb, mint 50 perc leforgása alatt a bíró mindhárom vádlottat bűnösnek találta, és elrendelte Szerbiába történő kitoloncolásukat.

⁹⁴ A Büntető törvénykönyv 352/C szakasza

⁹⁵ A Büntető törvénykönyv 353(1) szakasza (A módosítás 32.1 szakasza).

⁹⁶ Lásd: A Legfőbb Ügyész 2008. júliusában kelt levele Lloyd Dakinhez, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága regionális képviselőjéhez : http://helsinki.hu/wpcontent/uploads/LegfUgyesz_valasz-UNHCRnak.pdf

⁹⁷ 31. cikk

⁹⁸ A 2010/64/EU sz. irányelv 3(2) cikke

Emellett fejenként 88 euro bírósági és jogi képviselési díj megtérítésére is kötelezték őket. A bíró kifejtette, hogy az Európai Unióba számos legális módon is be lehet lépni, és visszautasította a védő fenntartásait, mondván, hogy Szerbia biztonságos ország.

Egy bírósági alkalmazott elmondta az Amnesty Internationalnak, hogy a kitoloncolási határozat végrehajtása általában egy-két napig tart. „Ha a szerb hatóságok nem működnek együtt, a határrendészet egyszerűen elkíséri a migránsokat a határig, és megkéri őket, hogy sétáljanak át a másik oldalra.”⁹⁹

A forrásunk elmagyarázta azt is, hogy a Szegedi Járásbíróságra behozott menekültek és migránsok többsége úgy dönt, hogy nem fellebbez az ítélet ellen, mert az pusztán annyit jelentene, hogy tovább kell őrizetben maradniuk, anélkül, hogy bármilyen esélye lenne az eredeti ítélet megváltoztatásának.

Az Amnesty International aggasztónak tartja a Szegedi Járásbíróságon a menekültekkel és migránsokkal szemben lefolytatott büntetőeljárások fogyatékoságait. A tárgyaláson tapasztaltak, valamint a sajtóban a 2015. szeptember 16-i tárgyalásokról megjelent beszámolók arra utalnak, hogy a vádlottak nem kapták meg a szükséges iratok fordítását; a tárgyalások nagyon rövidek voltak, 27 és 113 perc között,¹⁰⁰ és a bírók nem vették figyelembe, ha a védőügyvéd mellett érvelt, hogy ügyfeleik nemzetközi védelemre szorulnak.

Szeptember 16. és 22. között a Szegedi Járásbíróság 142 illegális határátlépéssel kapcsolatos ügyben döntött, mindegyiket esetben elítélően. 134 esetben az alperesek nem nyújtottak be fellebbezést, és nyolc esetben döntöttek a fellebbezés mellett.¹⁰¹

További aggályokra ad okot a jogellenes határátlépés segítésének kriminalizációja. A törvény nagyon tágan értelmezi a „csempészet” fogalmát, és nem szűkíti ezt azokra az esetekre, amikor az elkövető pénzügyi vagy egyéb materiális előnyt húz a cselekményből. Ennek eredményeként a magyar jogszabályt ellentétbe kerül az ENSZ a migránsok csempészetéről szóló jegyzőkönyvével, amely a migránsok csempészetét így határozza meg: „valamely személynek - közvetett vagy közvetlen pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés végett - valamely (...) Részben Államba való illegális belépéséhez nyújtott segítség”.¹⁰² A Büntető törvénykönyv menekültekkel, migránsokkal, és az őket segítő személyekkel kapcsolatos rendelkezései valójában ellentmondásban állnak a Jegyzőkönyv elveivel, amely világosan kimondja, hogy célja „a migránsok csempészetének megakadályozása és az ellene való fellépés(...) védelmezve mindezek során a csempészet migránsok jogait”.¹⁰³

Az irreguláris határátlépés Magyarországon ma látható kriminalizációja aránytalan határvédelmi intézkedés. Az Amnesty International úgy véli, hogy az irreguláris migrációt, beleértve a határátlépést és az ország területén maradási, adminisztratív szabálysértésként kell kezelni. Irreguláris státuszuk alapján csakis végső esetben szabad a migránsokat előállítani.

⁹⁹ Az anonimitást az érintett személy kérte.

¹⁰⁰ index.hu, 2015. szeptember 16.: „Bilincs, víz, sírás: zakatol az ítéletgyár Szegeden”

¹⁰¹ Magyar Helsinki Bizottság, 2015. szeptember 23. (elektronikus levélváltás az Amnesty Internationallel).

¹⁰² Az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezményének a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempésze elleni fellépésről szóló jegyzőkönyve, 3(a) cikk

¹⁰³ 2. cikk.

ERŐSZAK ALKALMAZÁSA A HATÁRON A MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK ELRETTENTÉSE ÉRDEKÉBEN

Szeptember 21-én a Magyar Országgyűlés törvényt hozott a Honvédség alkalmazásáról a Rendőrség támogatására Magyarország államhatárainak és területének biztosításában a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején”.¹⁰⁴ A törvény engedélyezte a Honvédség és a Rendőrség számára gumilövedék, könnygázgránát és pirotechnikai eszközök alkalmazását az államhatár biztosítása során. A következő napon az Országgyűlés határozatot fogadott el, amelyben sürgette, hogy Magyarország „minden szükséges eszközzel” megvédhesse határait.¹⁰⁵

Az Amnesty International aggasztónak tartja, hogy az Országgyűlés felhívása „minden szükséges eszköz” alkalmazására túlzott erőszak alkalmazásához vezethet, amely súlyos sérüléseket, akár emberélet kioltását is eredményezheti. Ez nyilvánvalóan ellentétes lenne Magyarországnak a természetes személyek élethez és biztonsághoz fűződő jogának tiszteletben tartására és védelmére vonatkozó nemzetközi jogi kötelezettségeivel, beleértve a testi és szellemi integritást, valamint annak jogát, hogy ne tegyék ki őket kegyetlen, embertelen, vagy megalázó bánásmódnak.¹⁰⁶

A gumilövedékek komoly sérülést okozhatnak, különösen akkor, ha a fejet, vagy a felsőttestet találják el. Csak akkor szabad alkalmazni őket, ha célzott gondossággal kizárólag a személyek elleni erőszakot elkövető személyekre irányulnak, és csak abban az esetben, ha a megfélemezésükre minden egyéb eszköz csődöt mondott. Soha nem szabad véletlenszerűen a tömegbe lőni velük, vagy tömegoszlatás eszközként alkalmazni őket. A könnygáz, a vízágyú és hasonló eszközök megkülönböztetés nélkül fejtik ki hatásukat, és igen könnyen okozhatnak komoly sérüléseket. Kizárólag az általánossá váló erőszak esetén alkalmazhatók tömegoszlatásra, és kizárólag akkor, ha egyetlen más eszköz sem bizonyult alkalmasnak a jelzett erőszak megfélemezésére, és ha az embereknek van lehetőségük arra, hogy kiváljanak a tömegből. Soha nem szabad alkalmazni őket zárt térben, vagy olyan helyszínen, ahol a kivezető útvonalakat lezárták.

A hasonló eszközöket időnként nem halálos fegyverekként írják le – mindazonáltal szinte minden

¹⁰⁴ 2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárainak hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról.

¹⁰⁵ A határozatot augusztus 28-án nyújtották be, és szeptember 22-én fogadták el. Lásd: <http://www.parlament.hu/irom40/05984/05984.pdf>

¹⁰⁶ Lásd: A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 6., 7., és 9. cikk (különösen beleértve az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által a 9. cikkhez fűzött 35. általános megjegyzést), Európai Emberi Jogi Egyezmény, 2. és 3. cikk.

hasonló eszköz okozhat komoly sérülést és halált. Ennek megfelelően a hasonló fegyvereket pontosabb „kevésbé halálos” eszköznek nevezni, ezt az elnevezést használják a rendvédelem területén azon eszközöktől megkülönböztetve őket, amelyeket kifejezetten az emberi élet kioltására terveztek.

Még abban az esetben is, amikor szükség van erőszak alkalmazására egy konkrét rendvédelmi célkitűzés megvalósítása érdekében, a nemzetközi normák megkövetelik, hogy a hatóságok korlátozzák önmagukat az erőszak alkalmazása során, és az alkalmazott erőszaknak arányosnak kell lennie az elérni kívánt céllal. A rendvédelmi célkitűzést nem szabad minden áron megvalósítandónak tekinteni. Amennyiben a rendvédelmi célkitűzés megvalósítása olyan mértékű kár okozását vonja magával, amely a jótékony hatást meghaladja, a hatóságoknak el kell fogadniuk, hogy a cél nem elérhető, és hogy emberek lépnek be a területre.

A nemzetközi jog és a rendvédelmi szervek általi erőszak alkalmazására vonatkozó normák minden, a közrendet védő testületre érvényesek, így a rendőri jogosultságokkal ellátott katonai egységekre is.¹⁰⁷

Ez azt jelenti, hogy ha katonai egységeket vetnek be a határ ellenőrzésére, vagy más közrendvédelmi célból, úgy világos utasításokat kell adni nekik, és teljes körű közrendvédelmi műveleti kiképzést kell biztosítani a számukra, amely hatékonyan képes e csapatok operatív gondolkodását a de-eszkalációra, az erőszak alkalmazásának elkerülésére, valamint a károk és sérülések minimalizálására törekvő rendfenntartó megközelítés irányába terelni.¹⁰⁸

Ez a gyakorlat tökéletesen eltér azoktól a rendes műveleti eljárásoktól, amelyeket a honvédségnél alkalmaznak, akiket arra képeznek ki, hogy fegyveres konfliktusok alkalmával vegyék fel a harcot az ellenséggel, amikor az erőszak, és a halált okozó erőszak alkalmazása az elsődleges fellépés. Az erőszak és a fegyverhasználat alkalmazására vonatkozó ENSZ-alapelvek szerint a rendvédelmi szakembereknek amennyire csak lehetséges, erőszakmentes eszközöket kell alkalmazniuk, mielőtt az erőszak alkalmazásához fordulnának, amit csak akkor vehetnek be, ha az erőszakmentes eszközök alkalmazása csődöt mond, illetve a kívánt eredmény elérésére tökéletesen alkalmatlannak tűnik.¹⁰⁹

A magyar hatóságoknak biztosítaniuk kell a teljes körű elszámoltathatóságot, beleértve a hatékony jelentéstételi és felülvizsgálati eljárások alkalmazását, ha a rendvédelmi szervek erőszakot alkalmaznak, különösen akkor, ha az halálhoz vagy súlyos sérülésekhez vezetett, megfelelő esetben fegyelmi és büntetőjogi lépésekkel kiegészítve. Az irányító tiszteknek és a feljebbvalóknak nem csak az általuk adott esetleges törvénytelen parancsokkal kapcsolatban kell elszámoltathatónak kell lenniük, de az irányító és vezetői szerepkörükben elkövetett minden olyan mulasztásért is, amely az élet kioltásához vagy súlyos sérüléshez vezetett. Különös felelősséggel tartoznak azért, ha tudomással bírtak, vagy kellett volna bímiuk arról, hogy az irányításuk és felügyeletük alatt álló rendvédelmi egységek tagjai törvénytelen cselekedeteket hajtottak végre, vagy ha ezek elkövetését nem akadályozták meg.

Az Amnesty International aggasztónak találja a 2015. szeptember 16-án a menekültekkel és migránsokkal szemben túlzott erőszak alkalmazásáról szóló beszámolókat, amikor a rendőrség a határátkelő megnyitását követelő tömegre¹¹⁰ vízágyú, paprikaspray és könnygáz bevetésével válaszolt. (Lásd fent: *A menedékjoghhoz történő hozzáférés megakadályozása*). A hasonló példák felvetik a konfliktus, illetve a rendvédelmi szervek által alkalmazott erőszak eszkalációjának aggályát. A rendvédelmi szervek külső megjelenése a közrend védelmével kapcsolatos helyzetekben

¹⁰⁷ A rendfenntartó erők tisztségviselőinek magatartási kódexe; A rendfenntartó erők tisztségviselői által alkalmazott kényszerintézkedésekre és löfegyverhasználatra vonatkozó alapelvek (Alapelvek).

¹⁰⁸ Lásd pl. Caracazo kontra Venezuela (C sorozat, 98. sz.), Amerika-közi Emberi Jogi Bíróság (2002)

¹⁰⁹ 4. alapelv

¹¹⁰ A migránsok között voltak, akik cipőkkel és vizes üvegekkel dobálták meg a készenléti rendőrséget.

nem járulhat hozzá a feszültségteremtéshez, a létező feszültségek fokozásához, és annak a valószínűségének növeléséhez, hogy a rendvédelmi szervek erőszak alkalmazásához fognak folyamodni, ahelyett, hogy az erőszak alkalmazásának szükségességét csökkentenék.

Az Amnesty International olyan, szeptember 26-án készült felvételeket tekintett meg, amelyek a horvát-magyar határon, a beremendi határátkelőnél, illetve a zakányi vasútállomáson örökítették meg a rendőrség és a hadsereg fellépését.¹¹¹ A felvételeken nehéz gépfegyverekkel felszerelt HMWWV páncélozott járművek, valamint különleges osztagokra jellemző fegyverekkel – köztük M4 löfegyverekkel – felfegyverzett katonák láthatók.

Ezek a képek azt jelzik, hogy Magyarország súlyosan militarizált műveletet folytat határain a „tömeges migráció okozta válsághelyzetek” kontextusában, amint azt a kormány szeptember 15-én kinyilvánította. A nemzetközi jog világosan tiltja a löfegyverek rendvédelmi célú alkalmazását, kivéve a halál vagy súlyos sérülés közvetlen veszélye megelőzésének esetét.¹¹² Tömegek irányítására szolgáló taktikai eszközként soha nem szabad löfegyvert alkalmazni, sem az engedély nélküli határátlépés esetén, sem más, a közrend védelmével kapcsolatos helyzetben. Kizárólag más emberi élet megmentése érdekében vethetők be.

TÚLZOTT ERŐSZAK ALKALMAZÁSA MENEKÜLTEKSEL ÉS MIGRÁNSOKKAL SZEMBEN SZEPTEMBER 16-ÁN

Szeptember 16-án a rendőrség, és rendőrségi akadályok mögött feltorlódott, elkeseredett menekültek és migránsok közötti feszültség eszkalálódott. Nem kaptak információt arról, hogy a határátkelőt lezáró akadályokat eltávolítják-e, és kérhetnek-e menedékjogot. Korán reggeltől kezdődően az Amnesty International páncélozott járműveket, vízágyúkat és egy mintegy 100-150 készenléti rendőrből álló csoportot figyelt meg a határadakály mögött. Az akadálynál menekültek és migránsok álltak, követelve, hogy nyissák meg a határt. Voltak köztük, akik cipőkkel és vízesüvegekkel dobálták meg a készenléti rendőrséget. Négy óra felé a rendőrség vízágyúkat, paprika-spray és könnygáz alkalmazásával válaszolt. Az Amnesty International küldöttjei üres könnygázpatronokat találtak a helyszínen, és újságírók beszámolója szerint gázpatronokat dobáltak a határ magyar oldaláról a tömeg felé.¹¹³ Több sérültet az Orvosok Határok Nélkül szakemberei láttak el.¹¹⁴

Az egyik szír menekült így írta le a helyszínt az Amnesty Internationalnak:

“Azért jöttünk ehhez a kapuhoz, hogy engedjenek bennünket Magyarországra. Majd az arcunk előtt becsukják a kaput, és ráadásul le is fújnak bennünket [könny-]gázzal. Bántják a gyerekeket, a nőket, mindannyiunkat. Hol vannak az emberi jogok? Nincs ebben semmi emberiség. Talán négyen vagy öten összeestek; elájultak, és a mentő vitte el őket. [A magyaroknak] tenniük kell valamit az emberi jogok kapcsán. Ki kell nyitniuk a kapukat. Hova fog ez a rengeteg ember menni? Mind az utcán alszanak. Hová menjenek ennyi gyerekkel, nővel és idősekkel? Kint fagynak meg étel nélkül,

¹¹¹ 2015. szeptember 25-én és 26-én készített fotók; megtalálhatók az Amnesty International archívumában.

¹¹² Lásd a 9.alapvetet.

¹¹³ Andrew Connelly a Twitteren, 2015. szeptember 16: “A gas canister thrown from #Hungary just landed at my feet. I’m 100 metres inside #Serbia territory.” (“#Magyarországról átdobott gázpatron landolt a lábamnál az imént. A határtól 100 méteres távolságban, #szerb területen járok.”)

¹¹⁴ The Guardian. Clashes at border with Serbia as Croatia says it cannot take more refugees – as it happened. 16 Szeptember. 10:23. Elérhető itt: <http://www.theguardian.com/world/live/2015/sep/17/refugee-crisis-thousands-enter-croatia-after-hungarys-crackdown-live-updates#block-55fade8be4b04bef224b07e2>

*minden nélkül.*¹¹⁵

A helyszínen jelen lévő újságírók beszámolója szerint aznap késő délután egy kisebb csoport a határátkelő kaputól körülbelül 20 méteres távolságban felfeszítette a határzárát.¹¹⁶ A rendőrség először paprikaspray alkalmazásával reagált. Páran elfutottak, miközben a nők és a gyerekek a földön maradtak. A készenléti rendőrség végül lezárta a határt, miközben legalább kilence embert, köztük négy gyereket választottak el a családjuktól.¹¹⁷ A szemtanúk elmondták az Amnesty Internationalnek, hogy a magyar rendőrség egy anyukát és egy gyereket szedett vett fel a földről, és elvitték őket. Egy nyolc éves gyermek apja a következőket mondta az Amnesty Internationalnek: "Elvették tőlem a gyerekeket, miközben fogtam a kezét, és azóta nem vagyunk együtt."

Jahiya 23 éves. Szíriából érkezett, és azok közé tartozik, akit elválasztottak bátyjától; a bátyja a magyar oldalon maradt.

TESTVÉREK, AKIKET A HATÁR VÁLASZTOTT EL: JAHIYA TÖRTÉNETE

"Az afgánok és a pakisztániak ott álltak a kapunál; volt valami zaj. Egyszer csak azt hallottuk, hogy nyitva a kapu. Fogtam a családom és a csomagjaim, és odamentünk a kapuhoz. Odamentünk, álltunk a kapunál, és a srácok azt mondták, a rendőrség azt nyilatkozta, hogy a családok be fognak jutni. Rengeteg család volt, bementünk. A határ magyar oldalán jártunk.

A magyar rendőrség körbevett bennünket, és a családok mögött volt egyedülálló férfiak is. Köszönetet mondtunk a rendőröknek, és sírva fakadtunk, mert átléptük a határt, és boldogok voltunk, hogy vége szakad a szenvedéseinknek

Egy perccel később minden megváltozott. A rendőrök gumibottal kezdtek verni bennünket, és paprikaspray-vel permeteztek le. Kiszaladtam, de nem találtam a családom. Kiabáltam: „Hol vagytok?”. Aztán megtaláltam az anyám, apám, és a testvérem kislányát. Ebben a pillanatban még mindig nem tudom, hol volt a bátyám, a felesége és a két gyerekük. Nem tudom, hol vannak... [minden bizonnyal] elvitték őket, és a másik [magyar] oldalon vannak. Az anyám nagyon feldúlt, és tudni szeretné, mi történik. Miért fogták el őket? Nem csináltak semmit, nem bűnözők, csak család és gyerekek. Mit akarnak tőlük?”¹¹⁸

A migrációért felelős szerb miniszter, Aleksandar Vulin beavatkozását követően legalább három családot újra egyesítettek Magyarországon.¹¹⁹ Az Amnesty International nem tudta kideríteni, hogy a többi családot az elmúlt időszakban vajon sikerült-e újraegyesíteni.

¹¹⁵ Interjú Horgoson, 2016. szeptember 16.

¹¹⁶ The Budapest Beacon, 2015. Szeptember 21. "Counter-terrorism police ratcheted up violence at Röske says photographer" <http://budapestbeacon.com/featured-articles/counter-terrorism-police-ratcheted-up-violence-at-roszke-says-photographer/27778>

¹¹⁷ Az Amnesty International sajtóközleménye, 2015. szeptember 16. "Hungary: Children separated from families by police amid border chaos".

¹¹⁸ 2015 szeptember 16-án, Horgosnál készült interjú.

¹¹⁹ Forrás: <http://police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/hatarvadasz/csaladegyesites>

AJÁNLÁSOK

A fenti megállapítások fényében az Amnesty International a következő ajánlásokat fogalmazza meg:

Magyarország kormánya számára:

- Vonja vissza a “jogellenes határátkelést” kriminalizáló, a határ menti “tranzitzőnákat” valamint a “biztonságos országok” listáit létrehozó jogszabály-módosításokat;
- Tegye lehetővé a menedékkérők számára a hozzáférést Magyarország területéhez, a gyors és hatékony menedékkjogi eljárást és a megfelelő befogadási feltételeket;
- Utasítsa a határok védelmével megbízott fegyveres testületeket arra, hogy az erőszak alkalmazását megelőzően erőszakmentes eszközöket alkalmazzanak, és olyan esetekben, amikor erőszak alkalmazása szükséges lehet, azt korlátozott csak a céllal arányos mértékben tegyék.
- Túlzott erőszak alkalmazását minden esetben gyorsan, független és részrehajlásmentesen ki kell vizsgálni.

Az Európai Bizottság számára:

- Minden szükséges eszköz felhasználásával, beleértve a formális kötelezettségsegzési eljárások alkalmazásával is biztosítsa, hogy Magyarország teljes mértékben betartja az Európai Unió törvényeit;
- Indítson strukturált párbeszédet Magyarországgal a jogállamiság Európai Unión belüli megvédésére szolgáló kereteken belül.

Az Európai Parlament, az Európai Bizottság és az EU tagállamai számára:

- Nyújtsanak be indoklással alátámasztott javaslatot az Európai Tanácsnak annak érdekében, hogy a Tanács aktiválja az EUSZ 7(1) cikkében előirányozott megelőző mechanizmust, tekintettel arra, hogy a bizonyítékok fényében "egyértelmű a veszélye annak, hogy súlyosan sérülnek az EUSZ 2. cikkében hivatkozott értékek", beleértve "az emberi méltóság tiszteletben tartását ... és az emberi jogok tiszteletét".

A dublini szabályozásban résztvevő EU-tagállamok számára

- Tekintettel a befogadási feltételek és a menedékkjogi eljárások hiányosságaira, valamint arra, hogy a jogszabályok Szerbiát biztonságos harmadik országnak tekintik, és ebből eredően a visszaküldés („refoulement”) valós veszélye forog fenn, ne irányítsanak vissza Magyarországra menedékkérőket.